DIN ISTORIA UNOR LUCRĂRI LEXICOGRAFICE
– după 50 de ani –

FLORICA DIMITRESCU
Universitatea din Bucureşti

Am întâlnit, relativ de curând, în nr. 28, din iulie 2011, al *Revistei 22*, la p. 14 , în cronica cinematografică a lui Angelo Mitchievici, următoarea frază: „Pentru cine îşi aminteşte de romancierul Cinghiz Aitmatov, titlul noului volum semnat de Vladimir Tismăneanu şi Mircea Mihăieş, *O tranziţie mai lungă decât veacul* (Editura Curtea Veche, Bucureşti, 2011, 765 pag.), îi va suna cunoscut" A. Mitchievici se referea, cu evidenţă, la titlul romanului lui Aitmatov, *O zi mai lungă decât veacul,* calchiat de autorii români. A. Mitchievici a pus astfel degetul, în acelaşi timp, pe o problemă atât de cultură cât şi de limbă: într-adevăr, nu de puţine ori titlurile unor cărţi (sau titlurile unor filme sau ale unor evenimente memorabile etc.) devin sursă de inspiraţie pentru alte titluri sau pot deveni chiar un fel de sloganuri în care se substituie câte un termen cu altul. Să ne gândim de câte ori am citit sau auzit titluri celebre precum *În căutarea timpului pierdut* (M. Proust) sau *Cronica unei morţi anunţate* (Gabriel García Márquez) parafrazate, de obicei prin înlocuirea cu alte substantive a termenilor *timp* sau *moarte*. Uneori se întâmplă că termenul „cheie" să fie o cifră, de exemplu în *După 20 de ani* (Dumas tatăl) sau în *100 de ani de singurătate* (G. G. Márquez), înlocuită cu alte cifre, în funcţie de aluziile sau interesul altor autori. Şi cu aceasta ajungem la subtitlul articolului de faţă, unde apare cifra 50. Această cifră reprezintă numărul de ani de când au apărut sau au fost iniţiate o serie de lucrări cu caracter lexicografic. Uneori, după cum vom vedea mai departe, poate să intervină, însă, şi un multiplu al cifrei 50. Trebuie spus de la bun început că în rândurile care urmează va fi vorba despre experienţa personală a autoarei articolului de faţă, experienţă începută acum o jumătate de secol[1], după cum reiese din rândurile următoare.

Astfel, prima lucrare în discuţie este *Tetraevanghelul* lui Coresi tipărit în anul 1561, pe care l-am editat după 400 de ani (Dimitrescu 1963). Ediţia, la care am lucrat la secţia de manuscrise a Academiei Române din anul 1949 (cu o întrerupere de trei ani în care mi-am dat examenele şi am preparat şi apoi susţinut teza de doctorat) a fost predată la tipar în anul 1958, dar nu a apărut în 1961, cum era programată, ci în anul 1963; întârzierea fiind explicată de editură prin greutăţile întâmpinate în tipografie: am folosit metoda transliteraţiei, în care au fost utilizate o serie de semne chirilice care au dat bătaie de cap tipografilor din epocă, cu toate diligenţele depuse de mine împreună cu avizata redactoare de carte, regretata Ecaterina Ionaşcu... Fiind vorba de e d i ţ i a textului lui Coresi, se poate pune întrebarea care este

[1] Unele elemente din acest text se regăsesc în articolul „La persoana I singular", recent apărut în *Omagiul* dedicat academicianului Marius Sala (*De ce am devenit lingvist? Omagiu academicianului Marius Sala*, ed.: Emanuela Timotin, Ştefan Colceriu, Bucureşti, Editura Enciclopedic Gold, 2012, p. 88-114).

BDD-V920 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 15:24:23 UTC)

legătura cu l e x i c o g r a f i a . Aceasta rezidă în *Indicele* textului, care cuprinde fiecare cuvânt din *Tetraevanghel* prezent în toate formele cuprinse în text şi cu toate ocurenţele sale. Astfel, acest *Indice (*chiar dacă nu am fost, în acea vreme, conştientă de aceasta), a devenit punctul iniţial, un fel de preambul, al unui *Dicţionar al limbii române din secolul al XVI-lea* (DLR XVI). De asemenea, trebuie menţionat că într-o serie de texte din sec. al XVI-lea editate, cronologic, după *Tetraevanghel*, indicele respective s-au lucrat conform aceluiaşi tipic, de exemplu pentru *Palia de la Orăştie* sau pentru *Psaltirea* lui Coresi, contribuind astfel, mai târziu, la elaborarea *Dicţionarului* mai sus menţionat.

De altfel, ideea unui *Dicţionar al limbii române din secolul al XVI-lea* mi-a încolţit încă din anii 1958-59. Atunci, fiind în Polonia – cu singura bursă din viaţa mea, obţinută datorită maestrului meu Al. Rosetti – am rămas impresionată când am avut ocazia să intru în „laboratorul" lingviştilor care redactau *Slownik Staropolski, Dicţionarul limbii polone vechi*. În anii 1956-1958 tocmai se elaboraseră mai multe fascicole din acest dicţionar dintre care ultima, a unsprezecea, se sfârşea cu termenul *gdyz*. Revenită la Bucureşti, am publicat imediat, în *Studii şi cercetări lingvistice*[1], o recenzie relativ amănunţită a acestui excelent dicţionar, în care, la sfârşit, scriam: „Remarcabila realizare a *Dicţionarului limbii polone vechi* poate constitui şi la noi în ţară un îndemn şi un exemplu pentru alcătuirea acelui mult aşteptat *Dicţionar al limbii române vechi*". Menţionam acolo despre un „mult aşteptat *Dicţionar al limbii române vechi*" deoarece despre o astfel de lucrare necesară se pronunţaseră, cu câţiva ani mai înainte, mai mulţi lingvişti români, printre care M. Zdrenghea[2], Al. Rosetti[3], J. Byck[4]. În ceea ce mă priveşte, nu am încetat să atrag atenţia asupra nevoii imperioase a acestui dicţionar şi în anii următori, de exemplu în publicaţii ca *Analele Universităţii Bucureşti, Studii şi cercetări lingvistice* şi în *Cahiers de lexicologie*[5]; de asemenea, am prezentat un proiect al acestui dicţionar în cadrul colocviului ţinut la Florenţa, între 3-5 mai 1971 la *Tavola rotonda sui grandi lessici storici* (Dimitrescu 1971: 75-82). După nenorocitul eveniment din 1975 al distrugerii manuscrisului cu DLR XVI, despre care voi relata mai jos, am continuat să scriu despre acesta, de exemplu, în articolul „Importanţa Dicţionarului limbii române din sec. al XVI-lea" publicat în *Analele Congresului de lingvistică şi filologie romanică* (Dimitrescu 1983: 95-98).

Decizia de a trece la aplicarea ideii de a redacta *Dicţionarul limbii române din sec. al XVI-lea* s-a cristalizat la începutul anilor '60, când profesorul Al. Rosetti a început elaborarea unui vast *Tratat de istorie a limbii române* la care, la vol. al IV-lea, consacrat secolului al XVI-lea, m-a numit redactor-adjunct. Cu această ocazie a reieşit clar că materialul faptic pentru sec. al XVI-lea nu este suficient pentru a aduce ceva î n p l u s în raport cu lucrările similare precedente. Adevărul este că frecventarea textelor din sec. al XVI-lea demonstrează că terenul lexical al acestuia a fost încă prea puţin explorat. Astfel, „lipsurile" de tot felul rezultă limpede încă din „*Raportul către Comisiunea Dicţionarului*" publicat la începutul tomului I, partea I, A–B, din DA. Chiar Sextil Puşcariu, care a condus redactarea sa de la bun început, mărturiseşte:

---

[1] *Studii şi cercetări lingvistice*, X, 1959, nr. 1, p. 144.

[2] În *Limba română*, nr. 3, 1954, p. 72-73.

[3] În *Limba română*, nr. 4, 1954, p. 63.

[4] În *Limba română*, nr. 1, 1957, p. 18 şi tot în LR, nr. 1, 1959, p. 19.

[5] Mai precis, am publicat în *Analele Universităţii din Bucureşti*, XI, nr. 25, 1962, p. 372, în *Studii şi cercetări lingvistice*, XVII, 1966, nr. 3, p. 351-353, în *Cahiers de lexicologie*, 19, 1971, II, p. 111-116 şi tot în *Studii şi cercetări lingvistice*, nr. 3, 1971, p. 293-296.

BDD-V920 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 15:24:23 UTC)

> „Sunt multe scrieri vechi de cea mai mare importanţă cari au rămas necercetate. Ca să nu mai pomenim de altele, voi numi aici numai *Palia de la Orăştie*, *Pravila de la Govora* şi *Noul Testament de la Bălgrad*… Manuscripte n-au fost extrase de loc, iar din publicaţiile de documente vechi… a fost ales *Uricariul*, o lucrare cu multe greşeli" (DA: p. X).

De subliniat că nici măcar textele de limbă veche luate în consideraţie nu au fost exploatate integral; astfel s-a căutat ca în DA numărul cuvintelor vechi să nu fie prea mare: „Ceva mai puţin primitori … am fost faţă de cuvintele vechi ne mai întrebuinţate astăzi" (DA: p. XVII). În privinţa transcrierii textelor în caractere chirilice trebuie afirmat că, optându-se pentru „interpretare" s-a ajuns uşor la „subiectivism"… În seria nouă a DLR-ului, începând din 1965, deci cam de când s-a început efectiv lucrul la DLR XVI, s-a lărgit lista surselor din limba veche, dar şi aici au rămas absente unele texte importante, dintre care, de exemplu, textele scrise cu caractere latine, precum *Cartea de cântece 1570-1573* sau *Tatăl nostru* din 1593. La fel, lipsesc texte extrem de importante, precum *Evangheliarul slavo-român de la Sibiu* sau *Manuscrisul popii Bratul (1559-1560)*, editate mai târziu (primul în 1971, al doilea în 2005). Concluzia a fost că materialul lexicografic cunoscut în acel moment era absolut insuficient pentru a pune pe picioare, dar pe baze înnoite, *Tratatul* şi, de aceea, am propus conducerii Academiei Române elaborarea DLR XVI ; solicitarea, însoţită de argumente solide şi de propunerea unui colectiv de lucru a fost aprobată relativ repede prin grija profesorului Al. Rosetti. Pentru edificare, în sensul celor susţinute în sprijinul punerii în practică a acestei idei, sunt simbolice câteva cuvinte scrise de profesorul I. Iordan, rezultate în urma vizitei în 1966, la Nancy, unde fiinţa *Centrul de cercetare pentru un tezaur al limbii franceze*:

> „Vizitând această adevărată uzină lingvistică… [unde se prelucrau cca. 250.000.000de fişe!] mă gândesc cu melancolie la cele câteva milioane de fişe pe care le folosim noi… la elaborarea *Dicţionarului limbii române*, şi el, în comparaţie cu altele de până acum, tot un… tezaur.". (Iordan 1967: 456)[1]

Rezolvarea acestei situaţii nu putea fi, atunci, decât redactarea unui dicţionar complet al secolului al XVI-lea, continuat, apoi, cu dicţionare consacrate, pe rând, secolelor următoare. Dar acest deziderat nu s-a îndeplinit nici până astăzi, după mai bine de 50 de ani. N-a fost să fie…

În calitate de redactor responsabil al dicţionarului dedicat limbii secolului al XVI-lea am stabilit concepţia ce a stat la baza redactării acestuia şi am elaborat normele de redactare a dicţionarului. Evident, am căzut de acord asupra colectivului de lingvişti familiarizaţi cu limba sec. al XVI-lea care urma să-l concretizeze. S-au preconizau, în linii mari, următoarele trăsături specifice prin care noul dicţionar se deosebea de operele lexicografice precedente:

1) Corpusul care sta la baza DLR XVI urma să cuprindă totalitatea textelor – manuscrise şi tipărite – cunoscute în acel moment istoric ca aparţinând secolului al XVI-lea;

2) Urma să se consemneze totalitatea ocurenţelor lexicale şi se clasificau tipurile şi variantele lor;

3) Se stabileau primele atestări şi anul respectiv era notat la început, după cuvântul-titlu şi după indicarea categoriei gramaticale. De observat că „planul" – din care face parte şi acest punct – a fost publicat în articolul „DLR XVI", în *Contribuţii*, pp. 17-25, urmat de prezentarea câtorva extrase din *Macheta* dicţionarului în *loc. cit.* pp. 26-29. La ora actuală este de menţionat că a apărut, relativ de curând, de la începutul secolului prezent, noua ediţie a

[1] Iorgu Iorgan a publicat studiul la care ne-am referit în *Studii şi cercetări lingvistice*, XVIII, nr. 4.

BDD-V920 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 15:24:23 UTC)

TRDW 3 în care – spre cinstea iniţiatorului său, profesorul Paul Miron, ca şi a colaboratorilor săi din România – imediat după cuvântul-titlu este indicată, în paranteză, prima înregistrare în texte a termenului respectiv. O mărturisire despre interesul deosebit al lui Paul Miron pentru descoperirea primelor datări reiese dintr-o scrisoare din 1981 adresată prietenei şi colegei noastre Stela Toma, în care Paul Miron vorbeşte despre „goana [sa] poliţienească" după „primele atestări" (Toma 2009: p. 225) S-a realizat astfel, un mare progres! Un ultim pas în aceeaşi privinţă apare în DELR I, dar am fost descumpăniţi de hotărârea luată de a „nu se menţiona sursele" (DELR I: XXI), în absenţa cărora regretăm că, de exemplu, indicaţiile din DÎLR nu totdeauna sunt luate în consideraţie, fără măcar a se prezenta vreo justificare. Sperăm că, în favoarea ţinutei ştiinţifice a dicţionarului, în volumele următoare să se revină asupra acestei decizii şi să se noteze exact sursele.

4) Se înregistrau s e r i i l e p a r a d i g m a t i c e c o m p l e t e (numai pe baza atestărilor scrise) ale cuvintelor.

În plus, tot ca elemente inovatoare, DLR XVI urma să aibă trei anexe:

a) prima trebuia să cuprindă cuvintele din DLR XVI dispuse în ordinea rangului frecvenţei;

b) în a doua urma să fie înregistrate toate numele de locuri şi de persoane cuprinse în textele excerptate;

c) în ultima urma să se ordoneze toate cuvintele în ordine inversă;

După cum se poate remarca, era vorba de a se alcătui o primă fază a n u c l e e l o r unor dicţionare de f r e c v e n ţ ă şi a n t r o p o n o m a s t i c e ale limbii române. Cea de a treia anexă urma să devină un prim dicţionar i n v e r s al limbii române pentru faza ei veche.

Se poate uşor înţelege că, astfel conceput, DLR XVI ar fi putut oferi o amplă panoramă reală a lexicului din sec. al XVI-lea, aceasta constituindu-se într-o „treaptă" – în sensul arghezian al termenului – în alcătuirea *Dicţionarului tezaur al limbii române.* Totodată, acest DLR XVI putea servi drept bază de comparaţie cu dicţionarele celorlalte limbi romanice care au asemenea opere lexicografice dedicate aspectului cel mai vechi al limbii lor. În acest fel s-ar fi putut soluţiona unele probleme de lingvistică romanică condiţionate de investigarea faptelor din română, unica reprezentantă a Romaniei orientale; fără mărturia limbii române, fără cel de al patrulea picior al mesei romanice – cum caracteriza Alf Lombard, limba română – această *masă* riscă să rămână şchioapă. La cei 50 de ani de la lansarea acestui proiect, situaţia nu s-a schimbat fundamental în ceea ce priveşte cunoaşterea mai adâncă a limbii secolului al XVI-lea, deoarece frecventarea textelor din sec. al XVI-lea demonstrează că terenul lexical al acestuia este încă prea puţin explorat. Este adevărat că, între timp, au mai fost scoase la iveală sau au mai fost studiate o serie de scrieri româneşti vechi şi au apărut unele lucrări care, măcar parţial, au făcut lumină în unele aspecte ale limbii române vechi. Dar un dicţionar al românei din secolul al XVI-lea ar fi putut rezolva, în general, mult mai multe probleme…

Ceea ce a rămas din acest proiect este, însă, extrem de puţin, şi anume, în primul rând, un concis articol – „Dicţionarul limbii române din secolul al XVI-lea" (Dimitrescu 1973: 17-25) – în care arătam cum ar trebui organizat materialul lexical al sec. al XVI-lea şi care este concepţia generală a acestui DLR XVI, publicat după ce lucrul efectiv la DLR XVI era într-o fază înaintată; de fapt a fost publicat cu puţin înainte ca incendiul amintit să zădărnicească definitiv clădirea dicţionarului pe care 14 oameni începuseră să o ridice în interesul unei mai bune înţelegeri a limbii române vechi şi, în subsidiar, dar nu mai puţin important, pentru posibilitatea ca româna să ajungă la acelaşi numitor comun, alături de celelalte surori romanice. În al doilea rând, s-a mai păstrat un extras din *Macheta* DLR XVI (Dimitrescu 1973: 26-29) care atestă că acest dicţionar, în 1973, era aproape de final şi că nu mai era mult până la a vedea lumina tiparului. Dar, din păcate, lucrul la DLR XVI a încetat în 1975, dar nu „faute

BDD-V920 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 15:24:23 UTC)

de combattants", ci datorită unui incendiu izbucnit într-o noapte de februarie, la etajul I al sediului Academiei Române din Calea Victoriei 125 (unde erau depuse toate fişele aranjate alfabetic după cuvintele-titlu, gata de a fi prezentate la Editura Academiei, pe acea vreme aflată chiar în curtea Academiei Române, într-o clădire de mult demolată între timp) care a distrus toată munca depusă până atunci. Este aproape incredibil, dar atunci nu s-a schiţat nici măcar gestul de a se întreprinde o anchetă, cum am cerut, şi cum, cu siguranţă s-ar fi făcut dacă ar fi ars un simplu chioşc de ziare sau o gheretă de vânzare a pâinii. Întregul nostru colectiv de lucru ar fi dorit să reia *da capo* întreaga muncă, dar cererile mele repetate de reluare a activităţii noastre lexicografice ca şi toate eforturile de a mă adresa forurilor competente, în primul rând conducerii Academiei Române care stipendiase lucrarea, dar şi altor foruri şi edituri, s-au izbit de zidul unui NU unanim; nimeni nu a mai mişcat un deget şi, cu toate promisiunile, unele chiar ceva mai recente, nu putem ştim d a c ă şi c i n e va duce mai departe această operă lexicografică atât de necesară oricărei limbi civilizate.

Dacă ne reîntoarcem la *Macheta* amintită, trebuie precizat că în aceasta figurează numai un mic grup de cuvinte (*arhisinagog, iaspie, meni, menit, mâine, obicni*), toate lucrate conform normelor autoimpuse, preconizate în articolul citat *supra* consacrat prezentării concepţiei asupra lucrului la DLR XVI.

Pentru a încheia periplul nostru lexicografic dedicat limbii române vechi din secolul al XVI-lea, trebuie amintit că am realizat, cu ajutorul unui mic colectiv de colegi, un *Indice lexical paralel* inclus, în 1973, în *Contribuţii...* (Dimitrescu 1973); aici, între paginile 121 şi 245, acest secol de bază este reprezentat prin nouă texte, este adevărat dintre cele mai importante, dar nu suficiente pentru a oglindi lexicul întregului secol. Este, într-un fel, un „schelet" al unui DLR XVI odată ce nu figurează în *Indice* decât puţine, neîndestulătoare date despre fiecare cuvânt, şi anume: cuvântul-titlu, categoria gramaticală, numărul de ocurenţe în fiecare text şi, uneori, când termenul respectiv este necunoscut astăzi, sensul său. Uneori apar indicaţii semantice şi la termenii cunoscuţi, dar cu înţelesuri diferite, îndeobşte, rare, în sec. al XVI-lea. Este clar că avantajul de a avea dintr-odată, în faţă, „oglinda" cuvântului în nouă texte sau de a putea urmări, de exemplu, sinonimele fiecăruia este contracarat de imposibilitatea de a avea alte date pe care DLR XVI le putea furniza, după cum reiese din acea redusă *Machetă* prezentată succint mai sus. În plus, din *Indicele* discutat reiese care erau termenii *hapax legomenon*, evident, cu condiţia să se urmărească dacă nu mai sunt înregistraţi în secolele următoare.

În paralel cu cercetarea lexicului textelor din sec. al XVI-lea am trecut la cealaltă extremitate, la secolele al XX-lea şi al XXI-lea, examinând noua configuraţie lexicală proprie ultimilor 50 de ani. Într-adevăr, de la începutul deceniului al şaptelea al secolului de-abia trecut m-am interesat intens de inovaţiile prezente în mod special în presă. De ce mi-am fixat ca obiect de cercetare al lexicului exclusiv p r e s a ? Mai întâi, pe scurt, pentru că presa este, într-un fel, cea mai apropiată şi, deci, cea mai accesibilă marilor mase şi, în plus, pentru că aceasta, vehiculând o serie de cuvinte noi are posibilitatea de a le impune cu mai mare rapiditate decât operele beletristice, ştiinţifice etc., mai greu aflate la îndemâna celor mulţi. Un alt motiv, de data aceasta, personal, care m-a determinat să mă adresez presei este că cititul presei zilnice sau săptămânale a fost totdeauna ceva natural pentru mine şi pot afirma că relaţiile mele cu „presa" sunt foarte vechi: am învăţat „literele", înainte de a intra în clasa I primară din ziarul *Universul* – care zilnic se găsea în casa noastră – al cărui titlu, scris cu litere mari, foarte tare înnegrite, îmi răsare şi acum în faţa ochilor. În şcoala primară părinţii mi-au făcut abonament la revistele de pe atunci pentru copii – *Universul copiilor* şi *Dimineaţa copiilor* – şi ştiu că aşteptam ca pe un mare cadou să le primesc la sfârşit de săptămână, când apăreau. Acolo m-am întâlnit pentru prima oară cu numele lui Nea Nae (Nicolae Batzaria,

BDD-V920 © 2012 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 15:24:23 UTC)

scriitor aromân, dispărut în închisorile comuniste). Ceva mai târziu, din cauză că mama citea revista *Mariana*, o răsfoiam şi eu şi îmi amintesc de unele „sfaturi" de croitorie, de tricotaje sau de gospodărie pe care le aplic până azi. În timpul liceului am avut abonament la un periodic de popularizare intitulat, cred, *Ziarul călătoriilor şi al ştiinţelor* şi, un singur an, chiar la *Revista matematică* pentru că, deşi nu aveam nici un fel de genă matematică, în clasa a V-a o tânără suplinitoare a profesoarei noastre bolnave, ne-a făcut să ne schimbăm optica în raport cu această disciplină. Mai citeam, când şi când, *Revista Fundaţiilor*, la care era abonat un unchi; acesta, când m-am căsătorit, mi-a dăruit întreaga sa preţioasă colecţie. După intrarea în Facultatea de Litere, m-am axat pe revistele cu specific literar şi cultural (*Gazeta literară*, devenită *România literară, Contemporanul, Viaţa românească, Luceafărul*) sau lingvistic (*Bulletin linguistique, Cum vorbim, Limba română, Revue de linguistique roumaine, Dacoromania, Studii şi cercetări lingvistice*). Al treilea motiv, sper uşor de înţeles, este că, luându-mi numai pe umerii mei această obligaţie de a cerceta termenii noi – dificil de dus la capăt chiar şi pornind de la un singur stil al limbii, cel al presei – cum m-aş fi putut încumeta să am în vedere, timp de 50 de ani toate celelalte stiluri? Aici este absolut sigur că ar fi fost nevoie de un colectiv nu numai avizat, dar şi foarte larg. Să sperăm că, măcar în viitor, acest proiect se va putea înfăptui, prin cercetarea, în paralel, în mai multe dicţionare, a diverselor stiluri şi, apoi, prin juxtapunerea tuturor se poate ajunge la un mare dicţionar de termeni recenţi!

În continuare, trebuie precizat că începerea lucrului la un alt dicţionar – este vorba de *Dicţionarul de cuvinte recente* (DCR) – datează de la începutul anilor '60 ai secolului trecut, deci tot în urmă cu 50 de ani. Cum atunci, ca şi acum, citeam mai multe ziare şi reviste, observam că în textele din presă apar tot felul de termeni pe care nu totdeauna îi înţelegeam bine, dar pe care oricât îi căutam în dicţionarele limbii române din acel moment, nu-i găseam consemnaţi. În plus, figurau acolo şi cuvinte de mult intrate în bagajul lexical al oricărui român, dar cu semnificaţii noi, apoi expresii recente, de asemenea, neînregistrate nici măcar în DN, apărut atunci de curând, în anul 1961. Şi atunci am pus la treabă creionul (de fapt, pe vremea aceea începuseră să fie „la modă" bicurile care înlocuiau pixurile) şi o foaie de hârtie pe care notam tot ceea ce mi se părea a reprezenta o noutate în lexicul limbii noastre. Apoi, evident, verificam dacă termenul X, sintagma Y, sensul Z sau alte „inovaţii" lexicale erau consemnate sau nu în dicţionarele noastre, reţinând numai pe cele neintroduse în ele. La început nu mă gândisem la elaborarea unui dicţionar ci, pur şi simplu, la înregistrarea şi la explicarea noutăţilor din lexicul curent, ceea ce am şi făcut publicând în revistele de lingvistică din ţara noastră, dar şi în revistele de romanistică din străinătate, rezultatele, desigur, parţiale ale investigaţiilor făcute[1]. Cu timpul – care înseamnă ani de zile – fişele se înmulţeau vertiginos şi atunci m-am gândit la cuprinderea într-un dicţionar a termenilor recenţi din limba română (DCR). Acest gând mi-a fost întărit, în 1975, de dispariţia în incendiul despre care am relatat mai sus a *Dicţionarului limbii române din sec. al XVI-lea.* Norocul a fost, dacă pot spune aşa, că la DCR eram perfect independentă: nu depindeam de nimeni şi de nimic, lucram singură, atât cât îmi permitea timpul dedicat, în cea mai mare parte, orelor de curs şi de seminar la Facultatea de Litere, unde predam din 1949. Se poate afirma că dispariţia DLR–ului

[1] O parte din rezultatele investigaţiilor noastre sunt publicate în diferite articole, din care amintim: „Cuvinte şi sensuri noi în presa actuală", apărut în *Limba română*, nr. 2, 1962, p. 131-140 sau un altul, tot în *Limba română*, nr. 4, 1962, p. 387-400; la acestea adăugăm „Tendinţe ale formării cuvintelor", articol apărut în *Limbă şi literatură*, X, 1965, p. 18-24, „Sur quelques termes récemment composés en roumain", publicat în *Beitrage zur Romanischen Philologie*, VIII, Heft 1, Berlin, p. 166-169, „Tendences dans la formation des mots dans le roumain littéraire actuel", apărut în *Actes du X-e Congres de linguistique*, 1970, p. 589-595 etc.

BDD-V920 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 15:24:23 UTC)

XVI, atât de dureros resimţită nu numai de mine, ci şi de alte persoane care şi-au dat seama cât s-a pierdut pentru posibilităţile de a cerceta limba română veche, într-un fel, m-a îndârjit, iar oportunitatea de a mă apuca de sistematizarea sub forma unui dicţionar a cuvintelor noi extrase din presă, mi-a dat un nou ţel. Chiar dacă nu a alinat pierderea acut suferită, cel puţin a îndreptat materialul de care dispuneam într-o nouă direcţie. La acest început m-a ajutat experienţa acumulată de la munca de redactare a celor trei lucrări cu caracter lexicografic amintite mai sus, la care trebuie adăugate „lecţiile" luate din paginile a numeroase dicţionare de diferite tipuri pe care le-am cunoscut şi apreciat şi cărora, nu de puţine ori, le-am consacrat recenzii critice[1]

Dacă materialul lexical recent începusem să-l adun din 1961, prima ediţie a *Dicţionarului de cuvinte recente* a apărut în 1983; în 1997 a văzut lumina tiparului ediţia a doua, iar ediţia a treia îi va urma foarte curând, în 2012. Ideea de bază a acestui dicţionar a fost să surprindă noutăţile survenite în limba actuală, deci să conţină limba „vie" a epocii; de aceea, înainte de a urmări care au fost inovaţiile prezente în *Dicţionarul de cuvinte recente*, trebuie precizat de ce nu am folosit, chiar în titulatură, termenul *neologism.* Încă de la început am evitat acest termen în mod deliberat, datorită ambiguităţii utilizării sale în dicţionarele denumite „de neologisme" unde sunt consemnate drept „cuvinte noi", lexeme deja intrate în patrimoniul limbii române. Astfel, pentru a discuta concret, putem lua exemplul ediţiei a IX-a, din 2007, a *Marelui Dicţionar de neologisme* (MDN) de Florin Marcu, ediţie „revăzută, augmentată şi actualizată". Aici ne întâmpină termeni precum *cataractă, categorie, eveniment, evoca, livret, ordona seminar, şacal, transfuzie, uzină* şi numeroase alte asemenea cuvinte de mult pătrunse în conştiinţa şi în vocabularul publicului larg, aşa încât prezenţa lor în MDN nu face altceva decât „augmentează" inutil volumul dicţionarului, demonstrând totodată care este „concepţia" autorului amintit referitoare la „noutatea" cuvintelor… De fapt se merge, cronologic, şi mai în urmă în acest MDN unde figurează (ca „noutăţi") şi termeni, luaţi la întâmplare de noi din MDN precum *macaroană* sau *materie*, prezenţi în limba română, conform DÎLR, primul din anul 1703, iar al doilea, şi mai vechi, din anul 1651! Comentariile sunt, credem, de prisos! În schimb, paginile MDN-ului nu au fost „actualizate" cu termeni realmente noi şi care ar trebui explicaţi cum ar fi *contraparte, fatwa, hazar, hyppiot, kukta, kuna, spa* (cei mai mulţi dintre ei sunt consemnaţi în DCR 2, deci înainte de anul 1997, şi nu se înţelege de ce măcar aceştia nu au fost luaţi în consideraţie în MDN) şi nici nu cuprind unele semnificaţii apărute mai recent, de exemplu la *vocal, stand by, plasmă, pilulă* etc.

DCR a fost alcătuit pentru a răspunde extraordinarei înnoiri lexicale actuale care, în marea majoritate a cazurilor, răspunde realităţii şi ideilor epocii noastre, etapă istorică marcată de o largă răspândire a noilor cuceriri ştiinţifice şi tehnice în domenii cum sunt informatica, medicina, comunicaţiile etc. Pe plan lingvistic toate acestea se traduc, pe de o parte, prin creşterea forţei interne de creaţie a limbii române şi, pe de alta, printr-o largă serie de

[1] Printre acestea, menţionez următoarele lucrări: A. Dauzat, J. Dubois, H. Mitterrand, *Nouveau dictionnaire étymologique et historique*, Paris, 1964, *Slownik staropolski*, SCL X 1, 1959; V. Breban et alii, *Dicţionar de expresii şi locuţiuni româneşti*, Bucureşti, 1969; Gh. Bulgăr (redactor), *Dicţionar de sinonime*, Bucureşti, 1972; Jorio Otaka, *Dicţionar româno-japonez*, 1973 (reeditare) *Matériaux pour l'histoire du vocabulaire français. Datations et documents lexicographiques*, Paris, 1974; *Dictionnaire de la presse écrite et audiovisuelle*, Paris, 1981, Alf Lombard; C. Gîdei, *Dictionnaire morphologique de la langue roumaine*, Lund, 1981; M. Seche, Luiza Seche, *Dicţionar de sinonime*, Bucureşti, 1982; *Dicţionar de ştiinţe ale limbii*, (lucrat de un colectiv al catedrei de limba română a Facultăţii de Litere din Universitatea Bucureşti) Bucureşti, 1997, ed. a II-a; Matilda Caragiu Marioţeanu, *Dicţionar aromân (macedo-vlah)*, Bucureşti, 1997.

BDD-V920 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 15:24:23 UTC)

împrumuturi. Din motive practice, colectând singură fişele lexicale pentru DCR, am hotărât să mă axez exclusiv pe informaţiile noi din presă. Deşi câmpul lexicului cercetat s-a redus, este ştiut că presa este extrem de importantă din punct de vedere lingvistic, fiind foarte receptivă la noutăţi; presa este, aşadar, unul dintre primele canale care, prin intermediul cuvântului scris, răspândeşte astfel în rândul maselor inovaţiile din domenii diferite. Tot în acest fel, presa are calitatea de a influenţa limba vie actuală (Graur 1968: 285)[1]. Realitatea aceasta este foarte adevărată pentru faza iniţială, a DCR-ului de acum 50 de ani, când am început lucrul la acest dicţionar, dar odată cu trecerea timpului, în special în ultimii ani, multe ziare şi reviste au părăsit suportul de hârtie, apărând on-line.

Care sunt inovaţiile care au justificat începerea lucrului la acest dicţionar, evident în afară de cel principal, acela de a furniza elemente lexicale de curând introduse în limba română:

1) Este primul dicţionar d a t a t al lexemelor de curând introduse în limba română;

2) Este primul dicţionar bazat în mod preponderent pe unul dintre stilurile cu cea mai largă circulaţie, stilul p r e s e i ;

3) Este primul dicţionar care reflectă v i t a l i t a t e a şi d i n a m i c a vocabularului românesc într-o perioadă de timp determinată;

4) DCR-ul scoate în evidenţă accentuarea caracterului i n t e r n a ţ i o n a l al dezvoltării vocabularului actual al limbii române.

Am conceput acest dicţionar nu numai din considerente practice, ci şi cu un scop ş t i i n ţ i f i c - d o c u m e n t a r , şi anume acela de a fi utilizat ca un instrument de lucru de către specialişti şi/sau ca o sursă de material lexical pentru dicţionarele limbii române. Un dicţionar de neologisme, precum acesta, este totdeauna un bun seismograf pentru a înregistra „mişcările" limbii la un anumit moment dat al istoriei sale lexicale.

În redactarea fiecărui cuvânt-titlu am introdus o noutate şi anume, în măsura posibilului, am trimis, în partea finală a articolelor, la o serie de lucrări anterioare în care s-au discutat sau menţionat unii dintre termenii respectivi. De asemenea, în sprijinul e t i m o l o g i e i propuse de noi, am înregistrat – în cazul lexemelor împrumutate – în care anume dintre dicţionarele unor limbi străine sunt consemnate iar, dacă am întâlnit astfel de informaţii, de când este d a t a t termenul străin respectiv.

În prefaţa primei ediţii am enunţat unele principii călăuzitoare reamintite imediat mai sus, pe care m-am străduit să le respect. Dintre acestea, cel mai important mi s-a părut a da măcar o indicaţie asupra „vârstei" cuvântului în limba română. Astfel, prin data apariţiei în DCR a primului citat prin care este ilustrat un anumit termen, echivalează cu furnizarea întâiei atestări a acestuia în limba română. Evident că cercetări ulterioare aprofundate vor putea retrodata unii termeni, dar cineva trebuia să înceapă de undeva. În acest fel putem afirma că DCR a devenit, aşa cum am preconizat încă de la iniţierea acestui instrument de lucru, primul dicţionar datat al cuvintelor noi apărute în limba română începând cu deceniul al şaselea din secolul al XX-lea. Cum, însă, aşa cum am subliniat de numeroase ori, în scris sau oral, cercetările asupra „datei de naştere" a cuvintelor sunt aleatorii, avem conştiinţa că tot ce am întreprins este sub semnul schimbării şi oricând ne putem gândi la apariţia unei predatări care poate schimba „eşichierul" prezent în DCR. Astfel, nu de puţine ori unele cuvinte din prima ediţie din DCR au fost predatate, de exemplu cu doi ani (*star-sistem, tupal*), cu şapte ani (*problematiza, scientică, telescaun* etc. (DCR 1997: 7). Dar, în raport cu „data naşterii" unui cuvânt, este mult mai dificil a-i stabili data morţii, adică a dispariţiei unui termen din limbă. În fond, se ştie că pentru o serie

[1] Vezi, de asemena, Iorgu Iordan, în *Limba română*, nr. 3, 1968, p. 202.

BDD-V920 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 15:24:23 UTC)

noţiuni de primă necesitate româna nu a menţinut un cuvânt originar din latină ci l-a „pierdut” în detrimentul altuia, cu alte origini, în primul rând de sursă slavă. De altfel, cuvintele de bază ale unei limbi, măcar în principiu, nici nu ar trebui să dispară, ele fiind acel pivot fundamental care, alături de gramatică, „menţin” o anumită limbă. Şi totuşi! Unele se învechesc, îşi pierd din vigoare şi, din motive diverse, sunt înlocuite cu altele sau cad la rangul de „regionalisme”, prin restrângerea ariei de folosire, sau chiar de „arhaisme” şi mai apar, rareori, ca pete de culoare la un moment dat, în special prin intermediul scrierilor literare. Consider că, pentru a afla că un termen este (încă) „viu”, ar trebui să fie consemnat cel puţin o dată la 10 ani. Astfel, ne-am propus ca în DCR să căutăm să înregistrăm aceste cuvinte măcar o dată în decursul a 10 ani. În acest fel putem observa că – ceea ce este însă destul de rar, un neologism de curând introdus în limbă, chiar des utilizat la un moment dat, deodată începe să fie din ce în ce mai puţin folosit, putând chiar dispărea. Un exemplu din domeniul telefoniei îl constituie *pagerul*, des folosit după anul revoluţiei din 1989, când în ţara noastră era dificil să se instaleze un telefon şi mai ales tinerii se foloseau de pagere. Foarte repede însă, către sfârşitul anilor 90, a „năvălit” şi în ţara noastră *mobilul*, a cărui uluitoare răspândire a echivalat realmente cu moartea pagerului. Aceasta nu înseamnă că termenul nu poate fi utilizat câteodată, de exemplu într-o carte sau într-un film străin sau românesc dacă trama lor se ţese în anii utilizării pagerului sau când se face un istoric al obiectelor telefonice. Un alt exemplu: termenul *scriptor* a desemnat şi în limba română, pentru scurtă vreme, un anumit dispozitiv care prezenta textul ce urma să fie pronunţat de o persoană, la început, de exemplu, la emisiunile de ştiri date pe diferite canale de televiziune. Din 1952 însă doi americani, Robert Kahn şi Hubert J. Schlafly Jr. au avut mare succes cu aparatul numit *prompter*, denumire care, apoi, s-a împământenit şi la noi. O dovadă a utilizării pe scară largă a acestuia este că, din 2005 în nomenclatorul meseriilor din România a apărut sintagma *operator prompter* pentru cel care îl mânuieşte (Ciolan 2011: V). Termenul *prompteur* este înregistrat din 1975 în franceză unde, însă, recomandarea oficială este *télésouffleur* (PR), rămas însă „fără suflare” faţă de noul termen de origine americană. Este ştiut că oricând un obiect perfecţionat alungă obiectul în uz mai înainte şi aceasta se face şi prin eliminarea cuvântului care-l numea. Să ne gândim cât de repede merge tehnologia astăzi şi cum o serie întreagă de obiecte devin repede „de ieri” în detrimentul celor „de azi”… Mult mai rar apare şi fenomenul invers, al „resuscitării” unor termeni din trecutul îndepărtat. Astfel, sub ochii noştri „înfloreşte” vocabula *beizadea* (Zafiu 2011) cuvânt de sursă turcească, odată cu fenomenul social – nedorit ! – al aroganţei afişate de copiii „de bani gata” – cum li se spunea altădată – care îşi permit, cu neruşinare şi cu cinism, să calce (de obicei fiind la volan!) orice lege a ţării şi a bunului simţ . Desigur, în toate epocile au existat (şi vor exista) copii născuţi în familii avute sau foarte avute, dar educaţia lor, altădată – măcar la unii, în principiu – era alta. Să mi se permită să dau exemplul clasei de la liceul pe care l-am urmat (Şcoala Centrală de Fete) în care existau eleve din toate straturile sociale – de la fete de miniştri până la fete ai căror taţi erau muncitori sau îşi câştigau existenţa cu cobiliţa – dar nimeni nu diferenţia elevele decât după meritul şcolar… În plus, toate elevele din clasa noastră am fost iniţiate, la şcoală, într-o meserie, legătoria de cărţi, iar unele dintre colegele noastre – una fiica guvernatorului Băncii Naţionale, alta a unui important profesor universitar de la Facultatea de Drept, alta a celui mai mare constructor din acea vreme – mergeau dimineaţa, înainte de ora 8, la o şcoală de croitorie, pentru a se pregăti şi în această direcţie – ceea ce, în vremurile de restrişte care au urmat, le-a ajutat mult! Altă epocă, altă educaţie!

Jumătatea de secol trecută luată în consideraţie în DCR, plus primul deceniu din acest secol, se poate divide în două perioade: 1961-1990 şi 1990-2011. Se vede că este vorba de două segmente de timp inegale, situaţie determinată de starea politico-socială a ţării, radical schimbată după Revoluţia din decembrie 1989. Aceasta a descătuşat nebănuite energii iar, din punctul de vedere al lexicului, a adus transformări însemnate. Dacă prima ediţie cuprinde

BDD-V920 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 15:24:23 UTC)

numai termenii noi excerptaţi în perioada totalitarismului între anii 1961-1980, a doua ediţie oglindeşte atât lexicul din ultima perioadă ceauşistă – anii 1980-1989 –, cât şi din primii ani de după revoluţie – anii 1990-1996 – iar în ediţia a treia s-au adăugat termenii noi din limbă din anii democratizării ţării noastre între 1997-2011. Astfel, dacă ne referim la neologismele vehiculate în ultima vreme, oricine poate remarca o serie de mutaţii, de exemplu o masivă avalanşă a cuvintelor de sursă anglo-americană, în special în denumiri terminologice de tip tehnic, mai ales, în specialităţi în care progresele au fost, în ultima vreme, imense, de pildă cele ale informaticii, ale medicinei şi ale biologiei, ale comunicării, ale aerodinamicii etc. Credem că exemplificările ar fi superflue, atât de înrădăcinate sunt deja aceste limbaje – bine reprezentate în paginile ediţiei de faţă – astăzi în limba română. Alte „influenţe" asupra limbii române s-au întărit în această perioadă, de exemplu elementele lexicale de sorginte italiană şi spaniolă, devenite ridicate în special în aria gastronomiei. În fine, limbile exotice îşi fac simţită o prezenţă activă în româna actuală mai ales, de exemplu, în zona sportului sau a alimentaţiei. Trecând la formanţii noi frecvenţi în română, observăm că unii şi-au lărgit considerabil sfera utilizării, de exemplu *bio-* sau *tele-* iar alţii, pur şi simplu au „răsărit" şi în limba română, de exemplu mai recentele prefixoide *eco-*, *nano-* sau sufixoidul *-şima* şi chiar au început să se dezvolte cu forţă, de ex *euro-* (şi nu numai într-o singură postură semantică!). În ultima vreme, în limbajul informaticii din America pare a se profila şi o altă tendinţă, mai demult înregistrată, şi anume folosirea părţii finale a unui cuvânt ca „reprezentant" al întregului termen în, de exemplu, *rents* pentru *parents*, *bot* pentru *robot* etc. Cine ne-ar putea spune că mâine – un „mâine" mai apropiat sau mai depărtat – nu se va implanta şi la noi acest nou procedeu? Oricum, ar trebui urmărit şi acest filon.

Privite retrospectiv, dacă în cele de mai sus am subliniat unele elemente comune între cele două dicţionare supuse discuţiei născute paralel, în urmă cu 50 de ani, cu privire la începuturi, conţinuturi, scopuri şi, din păcate, pentru primul dintre ele, finaluri absolut diferite, de data aceasta voi insista asupra diverselor deosebiri dintre ele:

1) ele reprezintă cele două perioade e x t r e m e ale limbii române; pe de o parte, DLRV XVI, era destinat să cuprindă atât cât era posibil atunci când l-am conceput, toate scrierile româneşti, manuscrise ori tipărituri, din sec. al XVI-lea, de la începutul cunoscut al primelor scrieri, şi, pe de altă parte, DCR urma să conţină ultima fază a istoriei lexicului românesc, mai exact – partea a doua a sec. al XX-lea, din anul 1960 şi primii 11 ani ai sec. al XXI-lea.

2) DCR nu a fost, de la bun început, destinat a fi un dicţionar, în timp ce DLRV XVI, a fost conceput ca o operă lexicografică din primul moment. Pentru acesta din urmă am elaborat din capul locului principiile, normele de lucru şi o machetă ilustrativă şi am stabilit un colectiv de lucru, în timp ce materialul lexical excerptat pentru limba actuală, pentru DCR, era gândit, iniţial, în vederea unor articole referitoare la „inovaţiile" vocabularului actual ca şi la tendinţele lexicului din acea perioadă. De-abia ceva mai târziu am constatat că marea cantitate a materialului excerptat din presă „cerea" elaborarea unui dicţionar şi atunci am purces la stabilirea unor norme în „primirea" numai a anumitor termeni în dicţionar, schema cuvintelor, stabilirea unei „bibliografii"etc.

3) DLR XVI a fost lucrat de un colectiv de 14 persoane, toate calificate în munca cu manuscrisele şi cu textele vechi româneşti, selectate dintre colegii de la catedra de limba română de la Facultatea de Litere şi de la Colectivul de texte vechi al Institutului de Lingvistică, condus în acel timp, de profesorul Jacques Byck, cu care am avut multe discuţii rodnice în jurul necesităţii acestui tip de dicţionar. DLR XVI a fost elaborat timp de 140 de ani, dacă avem în vedere colectivul de 14 specialişti care, timp de 10 ani, au excerptat toate

BDD-V920 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 15:24:23 UTC)

fişele necesare, au clasat alfabetic cuvintele-titlu rezultate, le-au pregătit pentru faza finală a tiparului. În schimb, DCR a fost lucrat de mine singură până acum, timp de 50 de ani.

4) În fine, lexicul pe care s-au bazat cele două lucrări a fost altul, nu numai din perspectivă temporală, ci şi din punctul de vedere al materialului propriu-zis: în DLRV XVI acesta era constituit din vocabularul manuscriselor şi al tipăriturilor cărţilor cu conţinut predominant religios, în timp ce în DCR este întrunit lexicul întâlnit în paginile presei, evident inexistentă în sec. al XVI-lea.

Experienţa de viaţă prezentată mai sus se referă, în mod special, la examinarea epocii celei mai vechi a limbii române aparţinând sec. al XVI-lea (inclusă în DLR XVI) şi la cercetarea fazei actuale a lexicului românesc (prezentă în DCR). În privinţa DCR, conceput şi elaborat de mine în urmă cu o jumătate de secol, cred că este pe cale de rezolvare continuitatea sa, prin stabilirea unui mic colectiv cu apetenţă pentru urmărirea, mai departe, a profilului lexicului românesc. Nu la fel de bună este însă, în momentul actual, situaţia *Dicţionarului sec. al XVI-lea* căzut pradă flăcărilor în 1975. Sperăm ca, totuşi – într-un viitor pe care îl dorim cât mai apropiat – să se găsească un grup de lingvişti care să înţeleagă importanţa existenţei unui astfel de instrument de lucru consacrat perioadei de început, în scris, a limbii noastre. Şi, în consecinţă, aceştia să-şi asume, în măsura în care-l consideră viabil, vechiul proiect, evident actualizându-l. În acest fel se vor aduce servicii nu numai sondării aprofundate a românei din sec. al XVI-lea, ci şi specialiştilor în romanistică: aceştia vor putea beneficia de un termen de comparaţie între limbile romanice a cărui lipsă astăzi este acut simţită.

Nu este mai puţin important de reţinut că de materialul lexical furnizat de ambele dicţionare se va bucura, sperăm, în special, viitorul *Dicţionar-tezaur al limbii române.*

SIGLE

DA = *Dicţionarul limbii române*. Sub conducerea lui Sextil Puşcariu. Tomul I. Partea I: *A–B*. Bucureşti, Librăriile Socec & Comp. şi Sfetea, 1913.

DCR = Dimitrescu, Florica, *Dicţionar de cuvinte recente*, Bucureşti, ed. I 1982, ed. a II-a 1997, Bucureşti, Logos.

DELR = *Dicţionarul etimologic al limbii române*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2011.

DÎLR = *Dicţionarul împrumuturilor latino-romanice în limba română veche (1421-1760)*, Gheorghe Chivu, Emanuela Buză, Alexandra Roman Moraru (coord.), Bucureşti, 1992, Editura Ştiinţifică.

DLR = *Dicţionarul limbii române.* Serie nouă. Tomul VI. Litera *M*: 1965–1968. Redactori responsabili: acad. Iorgu Iordan, acad. Alexandru Graur şi acad. Ion Coteanu. Din anul 2000, redactori responsabili: acad. Marius Sala şi acad. Gheorghe Mihăilă. Bucureşti, Editura Academiei.

DLR XVI = *Dicţionarul limbii române din sec. al XVI-lea* [manuscris pierit într-un incendiu în 1975].

DN = Maneca, Constant, Florin Marcu, *Dicţionar de neologisme*, ed. I, 1961, ed. a II-a, 1978, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România.

MDN = Florin Marcu, 2007, *Marele dicţionar de neologisme*, ed. a IX-a, Bucureşti, Saeculum.

TRDW 3 = H. Tiktin, *Rumänisch-Deutsches Wörterbuch*, 3, Auflage. Paul Miron und Elsa Luder, I 2000, II 2003, III 2005, Cluj-Napoca.

BIBLIOGRAFIE

Ciolan, Alexandru, 2011, „Prompt cu ochii pe prompter”, *Ziarul de duminică*, Bucureşti, nr. 13, p. V.

Dimitrescu, Florica, 1973, „Dicţionarul limbii române din secolul al XVI-lea” în Florica Dimitrescu, *Contribuţii la istoria limbii române vechi*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, p. 17-25.

Dimitrescu, Florica, 1983, „Importanţa Dicţionarului limbii române din sec. al XVI-lea”, *Analele Congresului de lingvistică şi filologie romanică*, Aix-en-Province, 95-98.

Dimitrescu, Florica, 1962, „Cuvinte şi sensuri noi în presa actuală”, *Limba română*, nr. 2, p. 131-140.

BDD-V920 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 15:24:23 UTC)

Dimitrescu, Florica, (ed.), 1963, *Tetraevanghelul lui Coresi, Braşov 1560-1561, comparat cu Evangheliarul lui Radu de la Măniceşti*, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Populare Române.
Dimitrescu, Florica, 1965, „Tendinţe ale formării cuvintelor", *Limbă şi literatură*, X, p. 18-24.
Dimitrescu, Florica, 1970, „Tendences dans la formation des mots dans le roumain littéraire actuel", în *Actes du X-e Congrès de linguistique*, 1970, p. 589-595.
Graur, Al., 1968, *Tendinţele actuale ale limbii române*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică.
Toma, Stela, 2009, *În lumea vechilor slove*, Bucureşti, Semne.
Zafiu, Rodica, 2011, „Beizadea", *România literară*, nr. 31.

DE L'HISTOIRE DE QUELQUES OUVRAGES LEXICOGRAPHIQUES. APRÈS 50 ANS

(*Résumé*)

L'article examine quelques ouvrages à caractère lexicographique que l'auteur a conçu et élaboré dans les derniers 50 ans d'activité. Il s'agit de l'*Index du Tétraevangeliaire de Coresi* (1560-61), d'un *Index lexical parallèle* des principaux neuf textes du XVI-ème siècle, du *Dictionnaire de la langue roumaine du XVI-ème siècle* (DLR XVI) et du *Dictionnaire des mots récents* (DCR). L'auteur parcourt l'histoire de chaque ouvrage en insistant sur ses innovations, ses problèmes particuliers etc. Il s'attarde sur les deux derniers dictionnaires en insistant sur *le Dictionnaire de la langue roumaine du XVI siècle* qui, au moment d'être présenté à la maison d'édition, a été victime d'un incendie dévastateur. À cause de sa contribution significative à la connaissance de l'ancien roumain de celui-ci, l'auteur fait un appel aux jeunes linguistes de le réaliser, en actualisant le vieux projet. Le DCR et le DLR XVI (une fois réélaboré) vont fournir un riche matériel lexical inédit pour un futur *Dictionnaire trésor de la langue roumaine*.

BDD-V920 © 2012 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 15:24:23 UTC)